T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

DİN ÖĞRETİMİ DERGİSİ

AĞUSTOS - EKİM

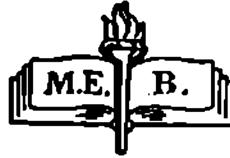
SAYI : 41 - 42

T. C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

DİN ÖĞRETİMİ DERGİSİ

SAYI : 41 - 42 AĞUSTOS EKİM 1993

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .... : 2625
PERİYODİK ESERLER DİZİSİ .... : 93

Yayımlar Dairesi Başkanlığının 29.4.1993 gün ve 3907 sayılı emirleriyle 23.000 adet basılmıştır.

T. C.
Millî Eğitim Bakanlığı
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

İki Aylık

Eğitim, Bilim ve Sanat Dergisi

Sayı : 41 - 42
Ağustos - Ekim

Sahibi

Millî Eğitim Bakanlığı

Din Öğretimi
Genel Müdürlüğü Adına

Ahmet GÜL

Genel Yayın Yönetmeni

Halil KARLIK

Yazı İşleri Müdürü

Bekir ÖNER

Yazı Kurulu

Bekir ÖNER
Gıyasettin KAYA
Muhittin EŞSİZ
Niyazi YAVUZ
Muammer KANDEMİR

Yönetim ve Yazı İşleri

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
Basın - Yayın Şube Müdürlüğü

Yazışma Adresi :
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
Beşevler - ANKARA
Tel : 212 68 16

Kapak Düzeni

Ümit YÜKSEL

Dizgi, Tertip ve Baskı

Millî Eğitim Basımevi
Ankara 1993

İÇİNDEKİLER

BATI LİTERATÜRÜNDE KUR'AN

Abdurrahman SIDKİ
Çev. Bilal KEMİKLİ
An. Ünv. Sos. Bil. Y. Lis. Öğrc.

Hiç şüphesiz batı aleminde şöhreti geniş bir alana yayılan arapça kitapların ilki Kur'ân'dır. Bunda, İslâmın zuhurundan itibaren bedevi ve göçmen arap kabilelerini uyanışa geçirecek İsa Mesihin doğumundan sonraki asırlarda, daha önce geniş bir alanda gerçekleştirilemeyen İslam zaferlerinin büyük etkisiyle, bütün bir alemde İslamın ani bir süpriz gibi insanları kuşatması etkili olmuştur. Geniş sahralarda gerçekleşen İslam patlaması hiçbir patlamayla kıyaslanamaz. İslam patlamasında sahradaki bütün kumlar, sanki kolay tutuşur baruttu.

Bu devrim çok geçmeden mahdut arap sahrasından insanlık ve din hizmeti için, Hak kelimesinin ihyası, adalet bayrağının yüceltilmesi için hudutsuz bir ufka yayıldı. Öyle ki çeyrek asırlık bir dönemde doğuda Çin Seddi'ne batıda Güney Afrika, kuzeyde Avrupa ve İspanya Yarımadasına ulaştı. Roma medeniyetinin tesiriyle "Rum Denizi" denilen Akdeniz kıyılarında İslam medeniyeti parıldamıştır.

İslam devletleri, bu tırmanan yeni medeniyet devrimini yaymışlardır. Hıristiyan batı, yeni dinden ve özellikle milyonlarca müslümanın gittikleri her yerde kutsadıkları, âmme hukukunu ilgilendiren her hususta ve özel hayatlarında uygulamalarla ilgili olarak barış ve savaş halinde müracaat ettikleri, namazlarında ve dualarında huşu ile gece gündüz okudukları mukaddes kitaptan etkilenmişlerdir. Bu kitap, müslümanların hayat tarzı edindiği, nassı ve harfiyle ümmi peygamberine indirdiği Kur'ân'dır.

Bilginin Önündeki Başarısız Engeller

Kilise, ortaçağda hristiyan dünyasının en büyük otoritesi ve sadece halk tabalakarına değil, bilakis yönetici ve üst sınıf da üzerinde yüce söz sahibiydi.

Bu kilise karanlık çağlar boyunca elinde tuttuğu geniş otorite ile yeni din "İslâm"ın aleyhine dünyanın her yerinde zalimane reklamlar geliştirdi.

(1) Bu makale el-Kur'ân Nazratü'n Asriyyetü'n Cediydetü'n adlı çalışmanın (1988 - ikinci baskısı, Beyrut) el-Kur'ân fi'l-edebi'l-âlem kısmından terceme edilmiştir.

Amacı, tabilerini bu yeni dine karşı nefret ettirmekti. OnlaraNebi (S.A.V.) in ahlâken ve yaratılış itibariyle olabilecek en büyük çirkinlikte karükatürize edilmiş resimlerini veriyor ve yalanların en kötüsüyle, müslümanlar peygamberleri ile putlarla ilk harbeden ve cahiliye dönemi Kabe'deki putların hepsini kıranlar olmalarına rağmen, onların putperest olduklarını telkin ediyordu. Kilise görevlileri, hristiyan halkların zihinlerinde İslam hakkındaki kasıtlı yaklaşımlarını somutlaştırma yoluna gittiler. Örneğin, haçlı seferleri sırasında bazı Dini Halk Tiyatrolarında temsil ettikleri oyunda, müslümanların emiri Terfâcân (Tervagan) ismi verilen puta kulluk etmektedir.

Bütün bu tarafgir yaklaşımlar, bilgin ruhbanlardan kilise yöneticilerinin Aristo, Eflatun ve diğer yunan felsefelerine, diğer din ve görüşlere karşı İslam hoşgörüsünü bir semeresi olan arapça yazılmış felesefe kitaplardan aldıkları vakte rastlar.

Kur'ân nübüvvet ve risaleti sadece Hz. Muhammed (S.A.V.)'e münhasır kılmamıştır. Bilakis Hz. Muhammed (S.A.V.)'den önceki peygamberlerden sık sık bahseder. Biz bu konuda Nisa Suresinden bir ayeti zikretmekle yetineceğiz.

"Nuh'a, ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz, İbrahim'e İsmail'e, İshâk'a, Yakub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettiğimiz gibi ey Muhammed, şüphesiz sana da vahyettik. Dâvûd'a Zebur verdik." (2)

Gene Kur'ân, İsa Mesih (A.S.)'ın pek çok mucizelerini, el-Kelime ve Ruhu'l-Kuds gibi hristiyanlarca maruf rumuzlarıyla zikretmeğe önem verdi. Allah'ın, bugün bile mucize olma özelliğine sahip Hatemü'l-Enbiya (S.A.V.)'e indirdiği Kur'ân'daki beyan mucizesi gibi İsa Mesih (A.S.)'in mucizeleri de görenler için apaçık tabiat hariakalarıdır. Yüce Mevla Âl-i İmrân Suresinde İsa Mesih (A.S.)'ın mucizelerini şöyle takdim eder.

"Melekler demişti ki "Ey Meryem Allah sana, Kendisinden bir sözü, adı Meryem oğlu İsa olan Mesihi, dünya ve âhirette şerefli ve Allah'a yakın kılınanlardan olarak müjdeler." (3)

Meryem "Rabbim Bana bir insan dokunmamışken nasıl çocuğum olabilir;" demişti. Melekler şöyle dediler: "Allah dilediğini böylece yaratır. Bir işin olmasını dilerse ona 'ol' der ve olur." (4)

"Ona kitab'ı hikmeti, Tevratı ve İncili öğretecek israiloğullarına şöyle diyen bir peygamber kılacak: Ben size Rabb'inizden bir âyet getirdim Ben size

(2) Nisa, 163.
(3) Âl-i İmrân, 45.

çamurdan kuş gibi birşey yapıp ona üfleyeceğim, Allâh'ın izniyle, hemen kuş olacaktır; anadan doğma körleri iyi edeceğim.

Allah'ın izniyle, ölüleri dirilteceğim yediklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı da size haber vereceğim inanmışsanız bunda size delil vardır." (5)

Buradan hareketle kilisenin korkusu, islâm dininin diğer semavi kitapların vazettiği itikadi esaslarla zuhur ederek hristiyan cemaat arasında geniş bir yayılma gerçekleştirmesi ve böyleee Kur'an'ın sistematize ettiği islâmın hiç şüpheye mahal vermeyecek tarzda barış ve musamaha dini olmasaydı. Kilisenin hristiyan cemaât arasında islâm bilgisinin yayılmasından korkusu, mutaassıp, kesin inançlı kiliseyi, hristiyan halkların eksilme ve eklemeden korumuş Kur'anın getirdiklerine muttalî olmadan, onların gerçek ve doğru bilgi edinme yollarına engel olma noktasında hırslandırmıştır. Kur'an dillerde doğru ve tam terceme ve neşredilmeyen bu engel olma eylemi hıristiyan dünyasının her yerinde bütün yollarla denenmiştir.

KUR'ANIN BATI DİLLERİNE TERCÜME EDİLMESİ VE PAPALIĞIN KUR'ANI ARAPÇA NEŞRETMESİ

Ortaçağda kilisenin, islam düşüncesinin daha hristiyan aleme ulaşmadan, islama karşı engelleyici setler oluşturma çabalarına rağmen, Avrupa manastırlarının kültür merkezlerinde, müslümanların felsefe, tıp astronomi ve fen bilimlerine ait arapça kitapların, batı Avrupa bilim dili olan Latinceey terceme etmek için Arapça ilimler Enstitüleri kurulmuştur.

Bu ilmi merkezlerin başında Tolaytola şehrinde kurulmuş İspanya merkezini zikredebiliriz. Bu meşhur enstitüyü, kral Elfor VII'nın döneminde İspanyol baş psikopos Raymond kurmuştur. Bu dönem tercemelerin bereketli olduğu, bir dönemdir; 1130-1150 tarihleri arası Filozof İbni Sina (Ancenne)'nın, Endülüslü filozof İbn Rüşt (Averraes) ve diğer müslüman düşünürlerin kitapları terceme edilerek yyaımlanmıştır.

Tarihçiler, evveli ve sonrasıyla bu enstitüyü terceme hareketlerinin altın çağı olarak gösterirler.

Buna benzer diğer bir merkez de, Kuzey İtalya'da İslâm - Arap kültüre meyliyle tanınan Alman imparatoru Frederic 11'nın 1224'de arap müelliflerin ona kitaplarını terceme ettirmek için tesis ettiği Napoli Üniversitesidir. Kur'an tercemelerine gelince, kayda değer ilk çalışma arapça çalışmalar merkezi bulunan manastırlardan biri olan Fransa'nın kuzeyindeki Cluny manastırında yapılmıştır. Manastırın yöneticisi kadri yüce (Levenerable) mahlaslı Pierre montboisier, yüksek ücretler mukabili Kur'an'nı Latince tercemesini gerçekleştirilmesi için özel bir talimat yayımladı. Bu terceme üç mütercim iş-

tirakıyla gerçekleşmiştir. İngiliz Barbe Roberlas Retenensis, Alman Hermannus ta delma ve bir arap - ispanyol rahip... Bu çalışma tam üç yıl almış (1141 - 1143), sonuçta sayısız hatalar ve ta'lili mümkün olmayan bir tasarruf hürriyetiyle, yer yer çıkma ve ilavelerle dolu ve hatta aslıyla hiçbir benzer yanı olmayan terceme denemeyecek bir terceme çıkmıştır. Bu terceme tam dört asır mahdut kalmış, daha sonra Theodor Bilianler 1543 de İsviçre'nin Ball şehrinde bastırmıştır. Neredeyse bu önemsiz tercemenin neşrinden hemen sonra, yaşayan İtalyancaya, Almancaya ve Hollandalaya terceme edilmesi, her ne olursa olsun Avrupa'nın Kur'ana önem verdiğine delalet eder.

Üzerinde durulması gereken bir konu, 15. asrın sonlarında, İspanyolların Endülüs'ü tamamen geri almaları ve müslümanları topyekün topraklarından çıkarmalarından sonra, hiristiyanlığın zafer kazananların dini olarak tezahür etmesiyle, Belensiye kentinde bir müslüman alim, Gohannes Andreas ismiyle hristiyan olarak ortaya çıkmış; papaz olmuştur. Barselune papazı ve Aragon hükümeti Engizisyon mahkemesi reisi Markin Corisvo, ona Kur'anı Aragon İspanyolcasına çevirmesini emretmiştir. O Kur'an tercemesini yaptığı gibi kutubû - Sittc'yi de tercüme etmiştir. İlk misyonerlerin önde gelenlerinden George Soil, bu alim gibilerin Kur'an tercemeleri yapmalarını, İslamî çalışmaların ilk halkası olarak görür ve der ki," ancak Kur'anda ihtisaslaşması, mümkün olan tek yönüdür ve onun bu işe kadir olduğu ve mahir olduğuna delalet etmez." Ben bu misyonerin sözüne şunları ilave etmek istiyorum: Kur'anı yorumlama gücüyle birlikte iyi, bir terceme meydana getirmeme sebebi üzerinde devam etmediği İslâm hakkındaki inancıdır.

Mukaddimeler, haşiyeler, Kur'an nâsına ekler ve yer yer yalanlamalar dolu neşredilmemiş Kur'an tercemeleri, bir nevi, hiristiyan mütercimlerin imanlarının güzelliği ve akidelerinin sıhhatini açıklamış, nefislerindeki, şüpheleri bertaraf etme ve Kur'anı inkar ederek milletleri katında yaptıkları çalışmalardan ötürü arınma isteği vardır.

Eski tercemelerdeki bu durum, görebildiğimiz kadarıyla 18. yy'a kadar böyle devam etmiştir.

Batıda Rönesas (on - nahdatu - Fikriyye) ve Reformların (el - ıslahu'd Din gerçekliği yeni tarihin yazıldığı 16. asra gelindiğinde, konumuzla ilgili pek fazla çalışma bulunmamakla birlikte, pogninus de Brescie'nin Kur'anı arapça neşrettiğini görmekteyiz ne acı ki, bu çalışmalardan Roma'da bulunan Papa rahatsızlık duymuş, bütün nüshaların toplatılmasını emretmiş ve onları yakmıştır. Papalığın bu uygulaması hiristiyanlık aleminde bizzat Papanın da katıldığı bir törenle kutlanmıştır.

17. Y. Y. DA KUR'AN TERCEMELERİ, PROTESTON ALMANYA VE ORTODOKS RUSYA'DA NEŞRİ

Kur'an terceme hareketleri başladıktan itibaren durmadı, bilakis gelişme göstererek Kur'anın tümünü kapsayan tercemeler yapıldı.

Bu dönemde akla ilk gelen terceme, İstanbul'da diplomat olarak görev yapan daha sonra Mısır konsolosu olan Fransız Sievr Ande du Ryer'in Pariste 1947 de neşrettiği tercemesidir. Sievr Ande' du Ryer'in Kur'an tercemesinden başka, Sadi'nin Gülistan'ı gibi bir kısım şark klasiklerini de batılı okullara kazandırdığını görmekteyiz. Bununla birlikte bu terceme her yönüyle hatalardan da hali değildir. Ancak, o vaktinde en sağlıklı terceme idi. Haklı bir şöhrete ulaşan bu terceme, diğer batı dillerinde de çevrilerek neşredilmiştir. Örneğin Alexsandır Ross'un 1688 - 1946 yılları arası İngilizce neşretiği çalışma vb. Bu tercemenin eksik yanı, Kur'anın nazım uslubundan uzak şairlikten yoksun ve şiirsel hiçbir özelliğinin olmayışıdır.

Bu çalışmalar fazla geçmeden, 1698 yılında, büyük müsteşrik Pe're Lovis Marracci'nin Latince tercemesi ile arapça metnini birarada, neşrettiği çalışma ortaya çıkmıştır. Pe're Lovis Marracci, doğu dilleri uzmanlığıyla tanınan, misyonerlik Enstitüsünde Profesör olarak çalışmış ve Papa İnnocent XI'ın itimad ettiği bir şahıstır. Diğer bir çalışması'da doğu kiliselerinde kullanılmak üzere 1671'de hazırladığı Tevrat'ın arapçasıdır. Kur'anın arapçadan latinceye tercemesi çalışması, tam kırk yıllık bir çalışma olup Kur'an tabirlerini olduğu gibi verilerek harfi terceme yapılmıştır. Bu bakımdan daha önceki çalışmaların en iyisidir denebilir. Ayrıca çalışmalarda tefsir kitaplarından da faydalanılmıştır. Bununla tefsirlerdeki zayıf görüşmeleri ve israiliyatları hiç çekinmeden, dinî taassupla ve adeta düşmanca bir tavır olarak vermekten çekinmemiştir. Kitabın ismi, Rafulatis Ales Sani (Kur'anın yalanlaması olsa bile, bu yaklaşım içerikte hakimdir...

17. y.y. son çeyreğinde bu tercemenin uslubunu model alan, İngiliz misyoner Geoge Saile'in İngilizce tercemesi, kötü niyetle kaleme alınmış bir mukaddime ve tarihi şerhlerle birlikte yayımlanmıştı.

Sırası gelmişken, 1698 Latince terceme - arapçasıyla birlikte neşredilmeden evvel, Roma'da bizzat katolik alemin dinî lideri Papa'nın gözetiminde Kur'anın arapça asli baskısının yapıldığını zikretmekte yarar vardır. 1649'da Almanya'nın Hamburg şehrinde proteston cemaatin aynı baskıyı yenilediklerini görmekteyiz. Gene 1701 yılında Berlin'de Kur'anın arapça aslı ile Farsça, Türkçe ve Latince tercemeleri bir arada yayınlanmıştır.

Kur'anın arapça üçüncü baskısı, büyük bir şöhret kazanan Rusya baskısıdır. 1787 senesinde ortadaki Rusya'nın başkenti San Patersburg da İmparator Kateri'na II'nin ülkelerine yeni kattıkları kırımlı müslümanların ziyareti münasebetiyle basılmış ve böylece müslüman Tatar halkın beğenisi kazanılmıştır.

DİNLER ARASI MUSAMAHA ÇAĞINDA İYİ NİYETLİ TERCEMELER 18. YY'ın SONLARINDAN 20. YY'a KADAR

Şu anda Kur'anı 18. yy'ın sonlarından 20. yy'a kadar terceme eden mütercimleri kör taassup ve kötü niyetli yaklaşımlardan berî ederek bir kısmının hâlâ evvelkilerin yanlış hükümlerinde ısrar ettiğini söylebiliriz.

18. yy. sonlarından itibaren çeşitli yabancı dillere tercemeler hususunda, 1776 senesinde, daha önce değindiğimiz arapça Kur'anın aslının neşredilmesinden 11 yıl önce San Patesburg'da Rusça'ya naklini zikredebiliriz. Gene Rusça'ya çeşitli tercemeler yapılmışsa da, Rusça bilmememiz bu tercemeleri değerlendirmemize manidir.

18. yy'ın bitiminden hemen önce, Fransızca bugüne değinde en güvenilir telakki edilen Nicolas Savary'nın 1783'de Paris'de neşrettiği tercemesi süpriz bir gelişmesidir. Bu edip mütercimin zikre değer yönü; Fransa'da eğitimini tamamladıktan sonra 1774'de Mısıra gitmesi'dir Mısır'da 5 seneden fazla kalmış, arap çevresine karışmış, Ezher şeyhlerinin ilim halkalarına oturmuş ve Kur'an dilini, bir yabancının hiçbir zaman kolay kolay ulaşamayacağı sırlarını vakıf olmuştur.

Bu ortamda, Kur'ana bağlılık, okunuşu haikulâde ruhi iklimlere giren müslümanlara yakından temaşra etme imkanı bulmuş ve tercemesine bu duyumsal musikiyi yansıtmıştır. 1781'de ülkesine döndüğünde Fransız okuyucusunun ıhtiyacına göre haşiye ve ta'liklerle ve ayrıca Hz. Muhammed (A.S.)'in hayatını içeren bir mukaddime ile birlikte çalışmasını hazırlamaya koyulmuştur. 1783'de iki cilt halinde yayımlanan bu tercemeye Moral de Muhammed (Hz. Muhammed'e Göre Ahlâk) ve müteakiben üç ciltlik Resail an Mısır (Mısır'dan Mektuplar) adlı çalışmaları neşredilmiştir. Ölümünü müteakip, Fasıh ve Amiciye konu alan ucrümiyetu'l-lugatu'ı- Arabiye el-Fusha ve'l âmiyye adlı eseri yayımlanmıştır.

19. yy'da ise en önemli terceme olarak Polonya asıllı müsteşrik koz'miriski'nin 1840 Fransızca tercemelerini zikredebiliriz. Kozimiriski, İran'da Fransız sefaretinde uzun yıllar görev yapmış, müsteşriklerin büyüklerinden daha çok dil bilimci olarak kabul görmüş biridir. 1845'de Arapça - Fransızca Kamusu neşredilmiştir.

Bu dönemde pek çok terceme ve neşr çalışmaları olsada, birkaçını zikrederek konuyu kapatalım. Alman allame müsteşrik Flugel'in Alman tercemesi, Roudiyoul'un 1861 neşrettiği İngilizce terceme ve Balmir'in çalışmaları önemlidir.

20. yy'a gelince, en önemli çalışmalar olarak İngilizce Arberry'nin 1956'da Newyork'tan yayımladığı The Koran İnterpreted'i, İtalyanca Aghilio Fracasse'ın Milanoda 1914'de yayınlandığı ve gene aynı dil ve aynı şekilde müsteşrik Banelli'nin yayınlandığı tercemeleri zikredebiliriz.